

SLOVENSKÁ REPUBLIKA

NÁLEZ

Ústavného súdu Slovenskej republiky

V mene Slovenskej republiky

I. ÚS 501/2011-30

Ústavný súd Slovenskej republiky na neverejnom zasadnutí senátu 3. októbra 2012 v senáte zloženom z predsedníčky Marianny Mochnáčovej a zo sudcov Milana Ľalíka a Petra Brňáka prerokoval sťažnosť S., B., zastúpeného advokátom JUDr. A. C., Advokátska kancelária, B., vo veci namietaného porušenia jeho základného práva podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky a práva podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd rozsudkom Najvyššieho súdu Slovenskej republiky sp. zn. 1 Cdo 123/2009 z 20. decembra 2010 a takto

r o z h o d o l :

Základné právo S. na súdnu a inú právnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky a právo na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd rozsudkom Najvyššieho súdu Slovenskej republiky sp. zn. 1 Cdo 123/2009 z 20. decembra 2010 p o r u š e n é n e b o l o .

O d ô v o d n e n i e :

1. Ústavný súd Slovenskej republiky (ďalej len „ústavný súd“) podľa § 25 ods. 3 zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 38/1993 Z. z. o organizácii Ústavného súdu Slovenskej republiky, o konaní pred ním a o postavení jeho sudcov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o ústavnom súde“) uznesením č. k. I. ÚS 501/2011-15 zo 14. decembra 2011 prijal na ďalšie konanie sťažnosť S. (ďalej len „sťažovateľ“) vo veci namietaného porušenia základného práva na súdnu a inú právnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“) a práva na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „dohovor“) rozsudkom Najvyššieho súdu Slovenskej republiky (ďalej len „najvyšší súd“) sp. zn. 1 Cdo 123/2009 z 20. decembra 2010 (ďalej len „rozsudok najvyššieho súdu“).

2. Z obsahu sťažnosti a jej príloh vyplýva, že v konaní pred všeobecnými súdmi sa bývalá zamestnankyňa sťažovateľa ako žalobkyňa domáhala proti sťažovateľovi zaplata 2 035,65 € s príslušenstvom z titulu náhrady škody následkom neplatného právneho úkonu v intenciách § 17 ods. 3 zákona č. 311/2001 Z. z. Zákonník práce v znení neskorších predpisov (ďalej len „Zákonník práce“). Neplatným právnym úkonom, následkom ktorého mala vzniknúť požadovaná škoda, bola kolektívna zmluva podpísaná 29. mája 2002 medzi sťažovateľom a S., závodným výborom S. (ďalej len „kolektívna zmluva“). Podstata žalobného návrhu spočívala v tvrdení, že pokiaľ by v inom súdnom konaní vedenom na Okresnom súde Bratislava I (ďalej len „okresný súd“) pod sp. zn. 18 C 31/2005 nedošlo k vysloveniu neplatnosti kolektívnej zmluvy, prináležalo by žalobkyni na základe uzavretej kolektívnej zmluvy zvýšené odstupné o trojnásobok priemernej mesačnej mzdy z dôvodu skončenia pracovného pomeru výpoveďou zo strany zamestnávateľa podľa § 63 ods. 1 písm. b) Zákonníka práce.

3. Z dokazovania pred všeobecnými súdmi vyplynulo, že medzi účastníkmi nebolo sporné platné skončenie pracovného pomeru výpoveďou z organizačných dôvodov, sporný nebol ani nadväzujúci nárok žalobkyne na odstupné podľa Zákonníka práce, ktoré jej aj

bolo vyplatené, nebol sporný priemerný mesačný zárobok žalobkyne a ani uzatvorenie kolektívnej zmluvy, z ktorej čl. 8 bodu 1 vyplýval nárok na ďalšie odstupné nad rámec Zákonníka práce, ktoré bolo predmetom konania. Pre právne posúdenie nároku žalobkyne bola rozhodnou skutočnosť, že predmetná kolektívna zmluva bola právoplatným súdnym rozhodnutím v inom konaní určená za neplatnú. Okresný súd rozsudkom sp. zn. 15 Ct 22/2003 z 1. apríla 2008 žalobu zamietol a svoje rozhodnutie odôvodnil s poukazom na čl. 2 základných zásad Zákonníka práce, ustanovenia § 1 ods. 2, § 17 ods. 3 a § 76 ods. 1 Zákonníka práce a ustanovenia § 34, § 37 ods. 1 a § 38 ods. 1 zákona č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník v znení neskorších predpisov (ďalej len „Občiansky zákonník“) predovšetkým tým, že ak by zo strany sťažovateľa došlo k plneniu na základe neplatnej kolektívnej zmluvy, na strane žalobkyne by došlo k bezdôvodnému obohateniu, ktoré by musela vydať.

4. Na základe odvolania žalobkyne Krajský súd v Bratislave rozsudkom sp. zn. 10 Co 38/2008 z 8. októbra 2008 (ďalej len „krajský súd“ a „rozsudok krajského súdu“) zmenil rozsudok súdu prvého stupňa tak, že žalobe vyhovel. Krajský súd vychádzajúc z rovnakého skutkového stavu ako prvostupňový súd dospel k záveru, že súd prvého stupňa nesprávne právne posúdil otázku, či žalobkyňa mala po vyslovení neplatnosti kolektívnej zmluvy právo na náhradu škody, ktorá jej mala vzniknúť práve z dôvodu neplatnosti kolektívnej zmluvy ako dvojstranného právneho úkonu, keď na zistený skutkový stav veci síce aplikoval správny právny predpis (Zákonník práce a Občiansky zákonník v znení účinnom v čase rozviazania pracovného pomeru medzi účastníkmi), avšak ho nesprávne vyložil. Krajský súd na rozdiel od súdu prvého stupňa bol toho právneho názoru, že pokiaľ žalobkyni vzniklo právo na vyplatenie odstupného nad rámec Zákonníka práce podľa kolektívnej zmluvy, ktorá platila u sťažovateľa, bola jeho zamestnancom oznámená a podľa nej sa sťažovateľ riadil, tak po vyslovení jej neplatnosti právoplatným súdnym rozhodnutím patrí žalobkyni právo na náhradu škody podľa § 17 ods. 3 Zákonníka práce a v súlade s čl. 2 základných zásad Zákonníka práce v sume rovnajúcej sa odstupnému, ktoré by jej bolo vyplatené v prípade, ak by sťažovateľ neskôr nesledoval vyslovenie neplatnosti kolektívnej zmluvy. Krajský súd ďalej uviedol, že neplatnosť

kolektívnej zmluvy ako právneho úkonu nemôže byť žalobkyni na škodu, keďže túto neplatnosť sama nespôsobila.

5. Sťažovateľ je toho názoru, že krajský súd vec nesprávne posúdil, a preto podľa § 241 ods. 1 písm. c) zákona č. 99/1963 Zb. Občiansky súdny poriadok v znení neskorších predpisov podal proti jeho odvolaciemu rozsudku dovolanie. Sťažovateľ v dovolaní uviedol, že kolektívnu zmluvu nemožno považovať za neplatnú, ale za neexistujúci právny úkon, s ktorým nemožno spájať nijaké relevantné právne účinky a na ktorý je neprípustná aplikácia § 17 ods. 3 Zákonníka práce. Taktiež dôvodil na to, že kolektívna zmluva nie je právnym úkonom medzi sporovými stranami, ale normatívnym právnym aktom, z ktorého nemožno odvodzovať právo žalobkyne na náhradu škody.

6. Najvyšší súd sa nestotožnil s námietkami sťažovateľa, argumentáciu odvolacieho krajského súdu považoval za vecne a právne správnu a jeho dovolanie zamietol. Podľa názoru sťažovateľa rozsudok najvyššieho súdu je arbitrárny, odchyľujúci sa od kogentných ustanovení príslušných právnych predpisov, čo má za následok porušenie jeho základného práva podľa čl. 46 ods. 1 ústavy a práva podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru. Sťažovateľ najvyššiemu súdu vytýka, že sa (rovnako ako krajský súd) nesprávne vysporiadal s otázkou následkov neplatnosti kolektívnej zmluvy ako právneho úkonu z hľadiska dôvodnosti aplikácie § 17 ods. 3 Zákonníka práce, podľa ktorého neplatnosť právneho úkonu nemôže byť zamestnancovi na ujmu, ak neplatnosť nespôsobil sám. Sťažovateľ svoju sťažnosť z ústavnoprávneho hľadiska odôvodnil v podstatnom takto:

„Otázka zmlúv je v Zákonníku práce riešená odlišne od úpravy v Občianskom zákonníku, pretože Zákonník práce vo svojom ustanovení § 18 jednoznačne ustanovuje, že v rámci pracovného práva je možné uzatvoriť len také zmluvy, ktoré výslovne ustanovuje Zákonník práce, prípadne osobitný pracovnoprávny predpis. Naproti tomu Občiansky zákonník umožňuje uzavrieť aj takú zmluvu, ktorá nie je osobitne upravená, za predpokladu, že neodporuje účelu alebo obsahu tohto zákona (§51 Občianskeho zákonníka). Pre účely pracovného práva je však potrebné aplikovať právnu úpravu obsiahnutú v Zákonníku práce prednostne pred úpravou v Občianskom zákonníku.“

Ak ide o neplatný právny úkon pre rozpor so zákonom alebo pre obchádzanie zákona, vždy ide o absolútnu neplatnosť, teda o právny úkon, ktorý dodatočne nemožno konvalidovať. Je preukázané, že v predmetnom prípade kolektívna zmluva bola uzatvorená kanceláriou sťažovateľa, ktorá nie je ani samostatnou právnickou osobou oprávnenou na právne úkony v mene právne spôsobilého subjektu, ktorým je sťažovateľ, je iba vnútornou organizačnou zložkou, teda niekým, kto na to nemal ani právnu spôsobilosť ani spôsobilosť na právne úkony. Tu preto nejde iba o nedostatok formy predpísanej zákonom v zmysle § 17 ods. 2 ZP, ale priamo o nedostatok právomoci (kompetencie) - právnej spôsobilosti kancelárie sťažovateľa ako konajúceho účastníka kolektívnej zmluvy, ako aj o nedostatok právnej spôsobilosti konať toho, kto konal v mene sťažovateľa pri uzatváraní kolektívnej zmluvy, lebo kancelária sťažovateľa nebola oprávnená v zmysle Stanov sťažovateľa konať navonok za sťažovateľa a ani konať za sťažovateľa ako zamestnávateľa pri kolektívnom vyjednávaní.

Z právnoteoretického hľadiska v prípade predmetnej kolektívnej zmluvy ide o non negotium, nie o negotium nullum, ide nielen o absolútnu neplatnosť pre rozpor so zákonom pre nedostatok formy, ale o ničotný (neexistentný) právny úkon (non negotium), t. j. taký úkon, s ktorým nemožno spájať nijaké relevantné právne účinky (následky), pretože bol uzatvorený tým, kto nemal ani právnu subjektivitu, spôsobilosť na práva a povinnosti ani spôsobilosť na právne úkony, spôsobilosť konať v právnych vzťahoch ako zamestnávateľ pri kolektívnom vyjednávaní. Z takéhoto ničotného, nejestvujúceho právneho úkonu nemôžu vzniknúť nijaké práva a povinnosti ani účastníkom kolektívnej zmluvy ani zamestnancom, a preto nemôže vzniknúť ani nárok na odstupné ktorémukoľvek zamestnancovi sťažovateľa a nad rámec daný Zákonníkom práce.

V tejto súvislosti treba osobitne zdôrazniť, že aplikácia § 17 ods. 3 ZP na ničotné úkony je neprípustná, lebo by sa tým vlastne konvalidovali právne neexistujúce práva a povinnosti.

Z právneho hľadiska vôbec nemôže obstať prisúdenie nároku ako dôvodného na základe názoru, že neplatnosť kolektívnej zmluvy nemôže byť na ujmu navrhovateľky pani M. ako zamestnankyne sťažovateľa (§ 17 ods. 2 ZP), lebo tu nejde o neplatnosť iba podľa § 17 ods. 2 ZP, ale o neplatnosť podľa § 39 Občianskeho zákonníka pre rozpor so

zákonem, takže sa musí uplatniť názor, že pri ničotnom právnom úkone prichádza do úvahy použitie § 39 Občianskeho zákonníka v spojení s § 1 ods. 4 ZP, a nie § 17 ods. 3 ZP.

Aplikácia ustanovení o náhrade škody predstavuje nenáležitú aplikáciu v predmetnej veci neaplikovateľných ustanovení a obchádzanie iných ustanovení, a teda de facto i de iure znamená postup in fraudem legem, teda obchádzanie kogentných ustanovení zákona, ktoré upravujú nárok na odstupné, ustanoveniami o náhrade škody. Zo strany právneho zástupcu išlo o umelú právnu konštrukciu, ktorý keď zistil, že neuspeje so žalobou založenou na domáhaní sa odstupného, prekvalifikoval odôvodnenie žaloby na nárok z titulu zodpovednosti zamestnávateľa za škodu. V konaní však bolo dostatočne preukázané, že sťažovateľ neporušil nijakú spoju právnu povinnosť voči navrhovateľke, následkom ktorej by mohla vzniknúť škoda navrhovateľke. Pokiaľ došlo v procese kolektívneho vyjednávania k porušeniu zákona, čo vyústilo v neplatnosť kolektívnej zmluvy, je to bez právnej relevancie na právny pomer navrhovateľky so sťažovateľom, pretože ak svoje povinnosti pri kolektívnom vyjednaní porušili primárne zástupcovia zamestnancov, nešlo tu o právny úkon medzi navrhovateľkou a sťažovateľom, ale o normatívny právny akt, neplatný právny predpis, z ktorého nemožno odvodzovať práva navrhovateľky ani na odstupné ani na náhradu škody. ...

V odôvodnení rozhodnutia bol odvolací súd povinný ozrejmiť, z akého dôvodu je právny názor sťažovateľa neakceptovateľný, čo podľa jeho názoru v dostatočnej miere neučinil. Sťažovateľ z odôvodnenia rozhodnutia nemohol dospieť k názoru, že jeho právne názory (opätovne uvedené aj v tejto sťažnosti) sú irelevantné, pretože v dostatočnej miere neboli postavené tvárou v tvár právnomu názoru protistrany, ako aj názoru odvolacieho súdu. Sťažovateľ je názoru, že aplikáciu právnych predpisov uskutočnenú odvolacím súdom nemožno považovať za ústavne konformnú. O skutočnosti, že požiadavka komplexného zodpovedania právneho problému v rozhodnutí všeobecného súdu predstavuje súčasť ústavného práva na súdnu ochranu rozhodol Ústavný súd SR napr. v rozhodnutí č. II. ÚS 358/08.

Sťažovateľ taktiež upozorňuje na vnútornú rozpornosť rozhodnutia dovolacieho súdu, a to na nesúlاد jeho výroku a odôvodnenia. Hoci dovolací súd v odôvodnení konštatoval, že neplatnosť kolektívnej zmluvy, a tým aj škoda, vznikla tak pričinením zamestnávateľa (sťažovateľa), ako aj odborovej organizácie zastupujúcej zamestnancov,

túto skutočnosť nezohľadnil pri vyčíslení nároku na náhradu škody, ktorý priznal navrhovateľke. V zmysle rozhodnutia je teda sťažovateľ povinný hradiť celú škodu, a to napriek skutočnosti, že v krajnom prípade ju zavinil len čiastočne.

Na základe vyššie uvedeného má sťažovateľ za preukázané, že rozhodnutie dovolacieho súdu je arbitrárne, zásadným spôsobom sa odchyľujúce od príslušných zákonných ustanovení, ako aj v rozpore s doterajšou judikatúrou a ako také sa nedostatočne vysporadúva s právnymi názormi sťažovateľa, čím mu chýba potrebná presvedčivosť. Rozhodnutie dovolacieho súdu z týchto dôvodov nemožno považovať za ústavne konformné, ale naopak, za zásadným spôsobom porušujúce sťažovateľovo právo na súdnu a inú právnu ochranu v zmysle čl. 46 ods. 1 Ústavy SR.“

7. V petite sťažnosti sťažovateľ žiadal vydať nález, ktorým by ústavný súd vyslovil porušenie jeho základného práva podľa čl. 46 ods. 1 ústavy a práva podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru rozsudkom najvyššieho súdu, zrušil rozsudok najvyššieho súdu, vrátil vec na nové konanie, priznal sťažovateľovi primerané zadosťučinenie v sume 10 000 € a náhradu trov konania.

8. Na základe žiadosti ústavného súdu sa k veci listom z 27. februára 2012 vyjadril najvyšší súd, v zastúpení predsedu, v ktorom uviedol, že dôvody uvedené v ústavnej sťažnosti sú v podstate zhodné s dovolacími námietkami, s ktorými sa najvyšší súd v napadnutom rozsudku dostatočne vysporiadal v súlade so zaužívanou praxou, a preto neobstojí zmienka o jeho arbitrárnosti.

9. Na základe súhlasu oboch účastníkov konania ústavný súd podľa § 30 ods. 2 zákona o ústavnom súde upustil v danej veci od ústneho pojednávania, pretože dospel k názoru, že od tohto pojednávania nemožno očakávať ďalšie objasnenie veci.

10. Podľa čl. 124 ústavy ústavný súd je nezávislým súdnym orgánom ochrany ústavnosti. Ústavný súd rozhoduje podľa čl. 127 ods. 1 ústavy o sťažnostiach fyzických osôb alebo právnických osôb, ak namietajú porušenie svojich základných práv alebo slobôd, alebo ľudských práv a základných slobôd vyplývajúcich z medzinárodnej zmluvy, ktorú

Slovenská republika ratifikovala a bola vyhlásená spôsobom ustanoveným zákonom, ak o ochrane týchto práv a slobôd nerozhoduje iný súd.

Podľa čl. 127 ods. 2 ústavy ak ústavný súd vyhovie sťažnosti, svojím rozhodnutím vysloví, že právoplatným rozhodnutím, opatrením alebo iným zásahom boli porušené práva alebo slobody podľa odseku 1, a zruší také rozhodnutie, opatrenie alebo iný zásah.

11. Podľa čl. 46 ods. 1 ústavy každý sa môže domáhať zákonom ustanoveným postupom svojho práva na nezávislom a nestrannom súde a v prípadoch ustanovených zákonom na inom orgáne Slovenskej republiky.

12. Podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru každý má právo na to, aby jeho záležitosť bola spravodlivo, verejne a v primeranej lehote prejednaná nezávislým a nestranným súdom zriadeným zákonom.

13. Podľa § 17 ods. 3 Zákonníka práce neplatnosť právneho úkonu nemôže byť zamestnancovi na ujmu, ak neplatnosť nespôsobil sám. Ak vznikne zamestnancovi následkom neplatného právneho úkonu škoda, je zamestnávateľ povinný ju nahradiť.

14. Základné právo na súdnu a inú právnu ochranu garantované čl. 46 ods. 1 ústavy a právo na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru zaručuje, že každý má právo na to, aby sa v jeho veci v konaní pred všeobecnými súdmi rozhodovalo podľa relevantnej právnej normy, ktorá môže mať základ v platnom právnom poriadku Slovenskej republiky alebo takých medzinárodných zmluvách, ktoré Slovenská republika ratifikovala a boli vyhlásené spôsobom, ktorý predpisuje zákon. Súčasne má každý právo na to, aby sa v jeho veci vykonal ústavne súladný výklad aplikovanej právnej normy, ktorý predpokladá použitie ústavne súladne interpretovanej platnej a účinnej normy na zistený stav veci (IV. ÚS 77/02, III. ÚS 63/06, I. ÚS 423/10).

15. V súvislosti so sťažnosťami namietajúcimi porušenie základných práv a slobôd rozhodnutiami všeobecných súdov už ústavný súd opakovane uviedol, že jeho úloha

pri rozhodovaní o sťažnosti pre porušenie práva na súdnu ochranu rozhodnutím súdu sa obmedzuje na kontrolu zlučiteľnosti účinkov súdnej interpretácie a aplikácie zákonných predpisov s ústavou alebo medzinárodnou zmluvou o ľudských právach a základných slobodách najmä v tom smere, či závery všeobecných súdov sú dostatočne odôvodnené, resp. či nie sú arbitrárne s priamym dopadom na niektoré zo základných ľudských práv (napr. I. ÚS 19/02, I. ÚS 27/04, I. ÚS 74/05, I. ÚS 241/07).

16. Z uvedených dôvodov ústavný súd skúmal obsah sťažnosti a napadnutý rozsudok najvyššieho súdu iba v tom smere, či konajúcim súdom zvolená interpretácia právnych predpisov nebola neodôvodnená až do takej miery, že by to mohlo mať za následok porušenie základného práva na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 ústavy a práva na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru.

17. Z odôvodnenia sťažnosťou napadnutého rozsudku najvyššieho súdu vyplýva:

„Sporným zostalo právne posúdenie kolektívnej zmluvy a nárok žalobkyne na náhradu škody podľa § 17 ods. 3 Zákonníka práce po vyhlásení kolektívnej zmluvy za neplatnú.

Postup pri uzatváraní kolektívnych zmlúv ustanovuje osobitný predpis (§ 231 ods. 2 Zákonníka práce). Týmto predpisom je zákon o kolektívnom vyjednávaní. Podľa § 2 tohto zákona, kolektívne zmluvy upravujú individuálne a kolektívne vzťahy medzi zamestnávateľmi a zamestnancami a práva a povinnosti zmluvných strán. Môžu ich uzatvárať príslušné odborové orgány a zamestnávatelia, prípadne ich organizácie. Podnikové kolektívne zmluvy sú uzatvárané medzi príslušným odborovým orgánom a zamestnávateľom.

Podľa § 1 ods. 2 Zákonníka práce, ak tento zákon v prvej časti neustanovuje inak, vzťahuje sa na tieto právne vzťahy Občiansky zákonník.

Podľa § 34 Občianskeho zákonníka, právny úkon je prejav vôle smerujúci najmä k vzniku, zmene alebo zániku tých práv alebo povinností, ktoré právne predpisy s takýmto prejavom spájajú.

Podľa § 18 Zákonníka práce, zmluva podľa tohto zákona alebo iných pracovnoprávnych predpisov je uzatvorená, len čo sa účastníci dohodli na jej obsahu.

Na základe uvedených ustanovení možno konštatovať, že podniková kolektívna zmluva ako zmluva uzatvorená podľa príslušných ustanovení pracovného práva - Zákonníka práce a zákona o kolektívnom vyjednávaní, za subsidiárnej pôsobnosti Občianskeho zákonníka je dvojstranným právnym úkonom, uzatváraným medzi zamestnávateľom a príslušným odborovým orgánom. Krajský súd správne kolektívnu zmluvu považoval za dvojstranný právny úkon. Obsah tohto právneho úkonu totiž vychádza z autonómneho postavenia zmluvných partnerov a z princípu zmluvnej voľnosti. Predmetom jej úpravy je okrem iného aj výhodnejšia úprava v porovnaní so zákonom. Po podpísaní sa kolektívna zmluva stáva záväznou s rovnakými právnymi následkami ako zákon. Má normatívny charakter, ktorý jej dáva jej obsah (úprava pracovných a mzdových podmienok, podmienok zamestnávania a iné). Z kolektívnej zmluvy vznikajú práva a povinnosti tak subjektom, ktorí ju uzavreli, ako aj individuálne neurčeným subjektom - zamestnancom. Normatívnu funkciu však plní iba vtedy, ak jej obsah (resp. sama zmluva) nie je neplatný. Tým, že je zároveň, vzhľadom na spôsob jej vzniku, zmluvou - dvojstranným právnym úkonom, môže byť posudzovaná z hľadiska ustanovení o neplatnosti právnych úkonov i ustanovenia § 17 ods. 3 Zákonníka práce.

V preskúmanom prípade bolo preukázané, že právoplatným súdnym rozhodnutím bola určená neplatnosť kolektívnej zmluvy (nie neexistencia). Týmto rozhodnutím sú súdy v súlade s § 134 O.s.p. viazané. ...

Odvolaací súd, vychádzajúc správne z právneho názoru, že kolektívna zmluva je pracovnoprávnym úkonom a vychádzajúc z právoplatného súdneho rozhodnutia o určení jej neplatnosti, podľa názoru Najvyššieho súdu Slovenskej republiky potom aj správne vyvodil, že táto neplatnosť nemôže byť žalobkyni na ujmu, keďže ako mal preukázané, neplatnosť sama nespôsobila a správne zaviazal žalovaného k povinnosti nahradiť žalobkyni škodu, ktorá jej vznikla následkom neplatnej kolektívnej zmluvy. Z ustanovenia § 17 ods. 3 Zákonníka práce vyplýva, že neplatnosť sa týka všetkých pracovnoprávných úkonov — jednostranných i dvojstranných právnych úkonov, ktoré so zamestnávateľom uzatvára sám zamestnanec ako aj právnych úkonov, ktoré so zamestnávateľom uzatvára príslušný odborový orgán zastupujúci všetkých zamestnancov, keďže ukladá zamestnávateľovi povinnosť nahradiť škodu zamestnancovi, ktorá mu vznikla následkom

neplatného právneho úkonu všeobecne, bez akéhokoľvek vylúčenia niektorých právnych úkonov (napr. ktoré so zamestnávateľom uzatvára príslušný odborový orgán).

Odvolací súd správne, podľa názoru Najvyššieho súdu Slovenskej republiky, poukázal aj na čl. 2 vetu druhú základných zásad Zákonníka práce, podľa ktorej výkon práv a povinností vyplývajúcich z pracovnoprávných vzťahov musí byť v súlade s dobrými mravmi; nikto nesmie tieto práva a povinnosti zneužívať na škodu druhého účastníka pracovnoprávneho vzťahu alebo spoluzamestnancov. Dokazovaním nebolo preukázané, že by žalovaný nevedel o uzatvorení kolektívnej zmluvy. Práve naopak, ako už dovolací súd vyššie uviedol, táto zmluva u žalovaného platila až do jej určenia za neplatnú.

Pokiaľ sa dovolateľ stotožnil s rozhodnutím súdu prvého stupňa, ktorý svoje zamietajúce rozhodnutie odôvodnil tým, že plnením žalovaného by došlo k bezdôvodnému obohateniu na strane žalobkyne, k uvedenému dovolací súd považuje za potrebné uviesť nasledovné.

Podľa § 222 ods. 1 Zákonníka práce, ak sa zamestnanec bezdôvodne obohatil na úkor zamestnávateľa alebo ak sa zamestnávateľ bezdôvodne obohatil na úkor zamestnanca, musí obohatenie vydať.

Podľa § 222 ods. 2 Zákonníka práce, bezdôvodné obohatenie na účely tohto zákona je majetkový prospech získaný plnením bez právneho dôvodu, plnením z neplatného právneho úkonu, plnením z právneho dôvodu, ktorý odpadol, ako aj majetkový prospech získaný z nepoctivých zdrojov.

Majetkový prospech získaný plnením z neplatného pracovnoprávneho úkonu je za určitých okolností bezdôvodným obohatením. Ak však v dôsledku neplatnosti pracovnoprávneho úkonu vznikla zamestnancovi škoda, v súlade s § 17 ods. 3 Zákonníka práce vzniká zodpovednosť zamestnávateľa za túto škodu. Záväzok z bezdôvodného obohatenia vzniká len vtedy, ak majetková ujma z neplatného pracovnoprávneho úkonu nepredstavuje škodu zamestnanca. Záväzky z bezdôvodného obohatenia majú aj v pracovnoprávných vzťahoch subsidiárnu povahu, z čoho vyplýva, že povinnosť vydať bezdôvodné obohatenie je daná len vtedy, ak nie sú splnené predpoklady pre vznik zodpovednosti za škodu. Ak vznikla zamestnancovi škoda následkom neplatného právneho úkonu, záväzok z bezdôvodného obohatenia nevzniká. Pokiaľ zamestnávateľ uhradí

zamestnancovi túto škodu, nejde o plnenie bez právneho dôvodu - právnym dôvodom je tu zodpovednosť za škodu.“

18. Základná námietka sťažovateľa spočívala v tvrdení, že vzhľadom na to, že predmetnú kolektívnu zmluvu signoval účastník bez právnej spôsobilosti, nemožno hovoriť o neplatnosti kolektívnej zmluvy, ale ide o ničotnosť právneho úkonu, čo *a priori* vylučuje akúkoľvek možnosť uplatnenia náhrady škody z neplatného právneho úkonu v intenciách § 17 ods. 3 Zákonníka práce. Najvyšší súd sa s takýmto tvrdením nestotožnil a v odôvodnení svojho rozsudku argumentoval, že v danom prípade bola konajúcim súdom právoplatne vyslovená neplatnosť kolektívnej zmluvy ako dvojstranného právneho úkonu, a nie jej ničotnosť, čo má rozhodujúci vplyv na aplikáciu relevantného ustanovenia § 17 ods. 3 Zákonníka práce. Ústavný súd k právnym záverom najvyššieho súdu dopĺňa, že všeobecné súdy a ani ústavný súd nespochybňujú sťažovateľom vyslovený postulát, že právna teória rozlišuje neplatnosť a ničotnosť (neexistentnosť) právneho úkonu. Ničotný úkon sa z právno-teoretického pohľadu považuje za neexistujúci úkon. Neplatný právny úkon je existujúci právny úkon, na ktorý však objektívne právo neviaže tie právne následky, ktoré spája s platným právnym úkonom. Uvedené právno-teoretické východiská však nemajú vplyv na vyslovený záver odvolacieho i dovolacieho súdu v prerokovávanom prípade. Pracovnoprávna teória opakovane zdôrazňuje ochrannú funkciu pracovného práva, ochrana slabšej strany je stále základným a najdôležitejším cieľom sledovaným pracovným právom, vo svojej podstate ide o *raison d'être* existencie samotného pracovnoprávneho kódexu a nadväzujúcej právnej úpravy. A práve v súlade so svojou ochrannou funkciou pracovnoprávna úprava (i teória) z hľadiska právnych následkov nerozlišuje medzi ničotným a neplatným právnym úkonom. To znamená, že pre možnosť domáhania sa náhrady škody v zmysle § 17 ods. 3 Zákonníka práce je irelevantné, či ten-ktorý právny úkon sa považuje za neplatný alebo či ide o jeho ničotnosť (neexistenciu).

19. Nemožno súhlasiť ani s tvrdením sťažovateľa, že nárok na náhradu škody zamestnanca z neplatného právneho úkonu podľa § 17 ods. 3 Zákonníka práce, možno požadovať len z dôvodov neplatnosti uvedených v ustanovení § 17 ods. 2 Zákonníka práce a nie z dôvodov neplatnosti predpokladaných Občianskym zákonníkom. Takto

sťažovateľom uplatnený výklad relevantných ustanovení § 17 ods. 2 a 3 Zákonníka práce je prísne formalistický, popierajúci skutočný význam právnej normy. Ustanovenie § 17 ods. 2 Zákonníka práce zakotvuje zvýšenú ochranu zamestnanca rozšírením dôvodov neplatnosti právnych úkonov najmä vo vzťahu k účasti zástupcov zamestnancov pri jednostranných úkonoch zamestnávateľa, ktorá však nemôže byť na ujmu zamestnanca, kým ju výlučne sám nespôsobí. Uvedené ustanovenie § 17 ods. 2 Zákonníka práce nenahrádza, ale len dopĺňa dôvody neplatnosti podľa Občianskeho zákonníka. Nadväzujúce ustanovenie § 17 ods. 3 Zákonníka práce pojednávajúce o náhrade škody zamestnanca následkom neplatného právneho úkonu sa potom ratio legis viaže na akýkoľvek právnu normou (Občianskym zákonníkom alebo Zákonníkom práce) ukotvený dôvod neplatnosti.

20. Neobstoí ani tá časť argumentácie uvedenej v ústavnej sťažnosti, že najvyšší súd zaujal svojvoľný záver o tom, že sťažovateľ je povinný nahradiť celú škodu, aj keď podľa sťažovateľa „v krajnom prípade ju zavinił čiastočne“. V pracovnom práve je zodpovednosť zamestnávateľa za škodu postavená na objektívnej zodpovednosti, kde sa ako predpoklad nevyžaduje prvok zavinenia. V súlade s uvedeným je konštruovaná aj zodpovednosť za škodu spôsobenú zamestnancovi následkom neplatného právneho úkonu. Z dikcie citovaného § 17 ods. 3 Zákonníka práce („... ak neplatnosť nespôsobil sám“) vyplýva, že neplatnosť právneho úkonu môže byť na ujmu zamestnanca, iba ak neplatnosť právneho úkonu spôsobí zamestnanec výlučne sám pri existencii plného zavinenia na jeho strane. Inými slovami, ak v dôsledku neplatného právneho úkonu vznikla zamestnancovi škoda, zodpovedá za ňu zamestnávateľ v plnom rozsahu i v takom prípade, ak neplatnosť právneho úkonu spôsobil hoci len sčasti, v krajnom prípade aj vtedy, ak škoda vznikla objektívne bez zavinenia zamestnanca, a to za podmienky, že sú splnené ďalšie predpoklady zodpovednosti.

21. Ústavný súd sa zaoberal aj namietanou obsahovo odlišnou judikatúrou všeobecných súdov, keď sťažovateľ poukázal na odlišný právny záver v rozhodnutí najvyššieho súdu sp. zn. 1 Cdo 103/03 (Rc 35/2005). Ústavný súd k tomu v prvom rade uvádza, že nie je jeho úlohou zjednocovať rozhodovacie prax všeobecných súdov, lebo zjednocovanie rozhodovacej prax je vecou najvyššieho súdu (I. ÚS 199/07, I. ÚS 18/08).

Z dôvodu presvedčivosti tohto nálezu však ústavný súd v súlade so závermi najvyššieho súdu poukazuje na to, že sťažovateľom označené obsahovo odlišné rozhodnutie najvyššieho súdu vychádza i z rozličného skutkového stavu (v označenom prípade predmetom konania nebol nárok na náhradu škody, ale nárok z kolektívnej zmluvy, ktorej platnosť nebola spochybnená; spornou bol dátum skončenia jej účinnosti), a preto ho nemožno na dané okolnosti prípadu aplikovať. Aj z tohto pohľadu možno napadnutý rozsudok najvyššieho súdu považovať za legitímny a v súlade s označeným základným právom podľa čl. 46 ods. 1 ústavy a právom čl. 6 ods. 1 dohovoru.

22. Výkon práv a povinností vyplývajúcich z pracovnoprávnych vzťahov musí byť v súlade s dobrými mravmi; nikto nesmie tieto práva a povinnosti zneužívať na škodu druhého účastníka pracovnoprávneho vzťahu alebo spoluzamestnancov (čl. 2 Zákonníka práce). Citovaný článok 2 základných zásad Zákonníka práce zakotvuje pozitívny príkaz výkonu práv a povinností vyplývajúcich z pracovnoprávnych vzťahov, ktorým je súlad s dobrými mravmi. Negatívnou hranicou výkonu subjektívnych práv a povinností vyplývajúcich z pracovnoprávnych vzťahov je zákaz zneužívať tieto práva na škodu druhého účastníka. Na základe vyžiadaného spisu ústavný súd zistil, že z vykonaného dokazovania pred všeobecnými súdmi je nesporné, že sťažovateľ poznal okolnosti uzavretia kolektívnej zmluvy i jej obsah najneskôr v okamihu jej uzavretia, sťažovateľ taktiež oznámil zamestnancom jej uzavretie a jej obsahom sa aj riadil. Kolektívna zmluva platila u sťažovateľa až do jej určenia za neplatnú. Návrh na vyslovenie neplatnosti kolektívnej zmluvy podal sťažovateľ až po začatí konania o vyplatenie zvýšeného odstupného v zmysle kolektívnej zmluvy, pričom je zrejmým, že okolnosti neplatnosti kolektívnej zmluvy boli sťažovateľovi známe už pri jej samotnom uzatváraní. Žalobkyňa ako zamestnankyňa sťažovateľa preto legitímne očakávala, že v prípade výpovede zo strany zamestnávateľa podľa § 63 ods. 1 písm. b) Zákonníka práce jej podľa kolektívnej zmluvy prináleží zvýšené odstupné o trojnásobok priemernej mesačnej mzdy. V tejto súvislosti ústavný súd podporne podotýka, že ak odvolací súd i dovolací súd zhodne považovali konanie sťažovateľa za rozporné s dobrými mravmi, nemožno proti tomu namietat. Pri nachádzaní hranice zneužívania práva konajúce súdy správne vyhodnotili, že v okolnostiach daného prípadu treba predovšetkým rešpektovať prvotnú vôľu účastníkov pri uzatváraní kolektívnej zmluvy

s prihliadnutím na účel, ktorý sa týmto právnym úkonom sledoval. Aj táto argumentácia svedčí v prospech správnosti záveru najvyššieho súdu.

23. Napokon sa ústavný súd zaoberal aj namietaným nedostatočným odôvodnením napadnutého rozsudku. Ústavný súd uznáva, že právo sťažovateľa na spravodlivý proces zahŕňa aj právo na riadne odôvodnenie súdneho rozhodnutia. Súčasne však konštatuje, že toto právo neznamena, že na každý argument sťažovateľa je súd povinný dať podrobnú odpoveď. Odôvodnenie rozhodnutia všeobecného súdu, ktoré stručne a jasne objasní skutkový a právny základ rozhodnutia, postačuje na záver o tom, že z tohto aspektu je plne realizované základné právo účastníka na spravodlivý proces (napr. IV. ÚS 115/03, II. ÚS 44/03, III. ÚS 209/04, I. ÚS 117/05). Odôvodnenie rozsudku najvyššieho súdu jasne a zrozumiteľne podáva výklad, akými úvahami sa súd spravoval, z akého dôvodu a na základe akých právnych predpisov bolo vo veci rozhodnuté. Vychádzajúc z už uvedených ústavne významných úvah je ústavný súd toho názoru, že niet žiadnej spojitosti medzi odôvodnením rozhodnutia najvyššieho súdu a tvrdeným porušením základného práva sťažovateľa na súdnu ochranu a spravodlivý proces.

24. Ústavný súd zdôrazňuje, že posúdenie merita veci všeobecným súdom sa môže stať predmetom kritiky zo strany ústavného súdu iba v prípade, ak by závery, ktorými sa všeobecný súd vo svojom rozhodovaní riadil, boli do takej miery zjavne neodôvodnené alebo arbitrárne, že by zásadne popreli účel a význam zákonného predpisu (I. ÚS 115/02, I. ÚS 12/05, I. ÚS 382/06, I. ÚS 88/07). Skutočnosť, že sťažovateľ sa s právnym názorom najvyššieho súdu nestotožňuje, nemôže sama osebe viesť k záveru o zjavnej neodôvodnenosti alebo arbitrárnosti tohto názoru a nezakladá ani oprávnenie ústavného súdu nahradiť jeho právny názor svojím vlastným už ani preto, že ústavný súd nie je opravným súdom právnych názorov všeobecných súdov.

25. Uvedené závery boli podkladom na rozhodnutie ústavného súdu, že základné právo a právo sťažovateľa na spravodlivé súdne konanie zaručené v čl. 46 ods. 1 ústavy a čl. 6 ods. 1 dohovoru napadnutým rozsudkom najvyššieho súdu porušené nebolo, tak ako to je uvedené vo výroku rozhodnutia.

26. Pokiaľ ide o žiadosť sťažovateľa zrušiť napadnutý rozsudok najvyššieho súdu a priznať mu primerané zadosťučinenie a úhradu trov konania, ústavný súd uvádza, že tieto výroky sú viazané na vyhovenie vo veci samej. Keďže ústavný súd vyslovil, že v sťažnosti označené práva sťažovateľa porušené neboli, jeho uvedenými návrhmi sa pri svojom rozhodovaní už nezaoberal.

P o u č e n i e : Proti tomuto rozhodnutiu nemožno podať opravný prostriedok.

V Košiciach 3. októbra 2012